

Johannes V. Jensen

Da jeg tyve År gammel rejste til København i 1893 som Student gav min Fader mig 80 kr. og lod mig forstå, at jeg ikke kunne vente flere. Siden har jeg ernæret mig ved min Pen.

Rent tilfældigt kom jeg straks i Berøring med Udgiveren af Ugebladet Revuen og gik i Arbejde med at skrive en af de løbende Romaner, Honorar 45 kr. om Måned. For den Sum kunne der dengang leves i København, studeres Medicin og endda afbetales på en Cykle (...)

Jeg smurte mit Kvantum op de sidste Dage i Måned med Uret foran mig på Bordet, 1 ½ Minut om hver skrevne Side, et Kapitel i Timen; de var strengt lige lange. Hvert Kapitel havde sit Horrible Mord, sådan tre Kvarter henne i, med et Kvarter til at komme sig i, inden det trak op til det næste igen.

På Bænkene i det lille Anlæg ved Dronning Louises Bro har jeg set Læredrengene fordybet i mine Kapitler med Hårene stående til Himmels på Hovedet! Men da jeg også kom ind på at skrive Bøger gik det ikke længer, tre Jern i Ilden blev for mange (...)

At jeg kom ind i Litteraturen beroede også på et rent Tilfælde. Jeg fik en Dag den Idé at gå ind til Witzansky, Redaktør af "København", den Gang radikalt, og tilbyde ham en Føjletonroman, original, til samme Pris som han gav for Oversættelser, en Idé der tiltalte ham; og en Ugestid efter kom jeg igen med en friskskreven Roman, den han forfærdet leverede mig tilbage, ud gennem en slags Billethul, der var den Gang i Redaktionen, nogle Dage efter.

Da jeg nu stod med et ledigt Manuskript, og "Nordisk Forlag" lige var startet havde jeg det Fribyttermød at sende Bogen ind og fik den til min Forbavselse antaget. Ernst Bojesen skulle have nye Forfattere og tog hvad der kom. Han skulle ikke have gjort det! Det var "Danskere". Denne Studenterbog, som den næstfølgende, var hutlede ned efter daværende nyeste Mønstre, hvad man kunne kalde Nødtørftlitteraturen, med egne og fingerede Oplevelser uanstændigt rodet sammen, og en skrøbelig Råhed i Tonen, som dengang gik for Fremskridtsvenlighed! (...)

Mit egentlige Forfatterskab begynder imidlertid med Himmerlands-historierne!"

HVORDAN JEG BLEV SKRIBENT 1933

[Skin, lysende Sol...]

I efteråret 1890 begynder Johannes V. Jensen på Katedralskolen i Viborg. De tre års skolegang ødelægger efter sigende hans humør. Til gengæld åbner de hans øjne for sproget, litteraturen og poesien.

I pauserne mellem pligtstudiet af de latinske og græske klassikere kaster Jensen og studiekammeraterne sig over mere aktuelle forfattere. Katedralskolens bibliotek er leveringsdygtigt i de nye danske navne fra Det moderne Gennembrud. Johannes Jørgensen dyrkes i særdeleshed. Også fremmede fugle som Heinrich Heine og Rudyard Kipling er i høj kurs.

På Katedralskolen lægger studenterbladet *Minerva* sider til elevernes litterære udfoldelser. Her digtes og disputeres på livet løs. Jensen gør sig bemærket med titler som *Jyske Hexametre* og *Efterårsstemning i Asmild Klosterhave*.

I 1893 bliver Johannes V. Jensen student og flytter til København. Han skal studere medicin. Ved siden af studierne finder han arbejde som føljetonskribent ved bladet *Revuen*. Som medarbejder igennem godt 4 år bliver det til 10 føljetonromaner med dramatiske titler som *Dødssejleren*, *Blodfesterne i Arizona*, *Nihilistens Ed* og *Ridder Tages Dødsridt*.

I *Revuen* bruger Jensen pseudonymet Ivar Lykke. Navnet Johannes V. Jensen forbeholder han sine mere ambitiøse skrivelser. I 1894 udkommer han med sit første digt i eget navn. Det hedder *Korsfareren*:

... Kampen vil jeg for Ret, den uden Nåde,
Thi sleb jeg årle lynende hvas mit Sværd.
Hid med min Hest, jeg sprænger fra gusten Gåde!
Skin, lysende Sol på min Korsfarerfærd.

(Korsfareren, 1894)

[...en klangløs og gyselig Stemme]

Midt på Broen standsede Tigeren. Udsigten over den uhyre By var mægtig; en smule Månelys lyste lidt på de høje Bygninger.

Dybt, dybt nede - et par hundrede Fod - brusede Vandet. Man kunne ikke skelne det i Mørket. Af og til så man en Lanterne fra et Skib glide forbi dybt nede.

Tigeren trak Garrick hen til Rækværket, som ved Broens Midte ikke var ret højt, greb ham pludselig fast i Nakken og sagde:

"Nu skal du have Tak, Garrick".

"Skal jeg have Tak" sagde Garrick forbavset.

"Ja, nu smider jeg dig ned!" sagde Tigeren med en klangløs og gyselig Stemme.

Garrick blev i samme nu aldeles ædru og mandede sig op, men i samme Øjeblik stemmede Tigeren sit Knæ mod hans Ryg og krummede ham bagover.

Garrick udstødte et hvinende Skrig, idet han mistede Balancen og styrtede ud i Dybet.

Skriget kvaltes i Rummet. Tigeren så et mørkt Legeme fare nedad, hvirvle omkring med Arme og Ben som en Dukke og blive borte i Mørket.

Et dæmpet kort Plask lød nogle Sekunder efter dernedefra.

Tigeren rettede sig op, ilede tilbage ind over Broen. Men pludselig standsede han, krøb helt ind til Gitterværket og gjorde sig så lille som muligt.

Der kom to Politibetjente i fuldt Løb indefra imod ham...

[Et Kar, der ikke kan holde Vand...]

Det bliver den københavnske forlægger Ernst Bojesen, der udgiver Johannes V. Jensens første roman. Den bærer titlen *Danskere* og udkommer i 1896. Bojesen har netop stiftet *Det Nordiske Forlag* og er på udkig efter nye forfatternavne. Jensen har, hvad der skal til.

Danskere handler om den unge student Buris Holm og om den unge generations rodløse studenterliv i hovedstaden. Både historien og formatet er velafprøvet. Det minder ikke så lidt om de små romaner, hvori Johannes Jørgensen har skildret livsfølelsen hos 1890ernes akademiske storbyungdom.

Danskere får pæne anmeldelser i bladene. Nogen finder dog visse passager i bogen stødende. For en ung, utilpasset forfatter der gerne vil ses, er det noget nær den bedste anbefaling. Hjemme i Farsø kaster moderen fnysende bogen i kakkelovnen.

Med romandebuten opgiver Jensen medicinstudiet og rejser til Amerika. Henrik Cavling, chefredaktør på avisen Politiken, har givet ham en anbefaling med. Jensen håber at kunne finde ansættelse som journalist i Den nye Verden. Sådan kommer det dog ikke til at gå.

Danskere efterfølges i 1898 af romanen *Einar Elkær*. Det er alt andet lige en god to'er, men igen er motivet den vege unge student, der ikke slår til i livet. Den historien er fortalt før...

"...Han var som et Kar, der ikke kan holde Vand, et Sold. Alle Ventiler stod på Gab. Livet svedte ud af hver Pore. Han døde ved Forårstid.

Det var i Året 1897.

Hverken Familie eller Frænder meldte sig.

Og så fik Kommunen Einar Elkærs Lig til Forføjning. Sektionen viste blød Hjærne."

(Einar Elkær, 1898)

[Du mangler Pigebørn, min Ven...]

Nede ved Kommunehospitalet traf han Dybæk, og de fulgtes lidt ad. Buris fortalte i bitre og forsøgsvis humoristiske Vendinger, at han var melankolsk og ked af Livet.

Dybæk grundede lidt og fandt snart Årsagen.

"Du mangler Pigebørn, min Ven", sagde han medfølende og med Overbevisning. "Hvis du ingen har selv, så kil Du ned i Farvergade -".

Og Dybæk belagde sit Råd med Videnskabens og Erfaringens solide Beviser.

"Eller drik dig en Perial!" sagde han. Buris rystede på Hoved ad begge Dele.

Da han atter gik alene på Fortovene, tænkte han på, at Døden var det eneste, der kunne give ham Fred.

- Om han i Morgen købte en Revolver og tog den med hjem? Lod den ligge i Bordskuffen - blank og uskyldig som en anden Revolver. Så en Dag tog han den, ligesom han ville tage et Penneskaft, satte den runde, kolde Munding mod Tindingens små pulserende Årer. Så trykkede han simpelt hen med Pegefingeren - Det ville være som om hans Hoved var et Bjerg, Lynet slog ned i, så at det spaltedes med et uhyre Brag.

[Det Forår jeg genfandt Begyndelsen...]

Johannes V. Jensen har op igenem 1890'erne et kærlighedsforhold til sin gifte kusine Jenny Andersen. Efter hjemkomsten fra Amerika og opgivelsen af medicinstudiet rejser han derfor til Norge, hvor Jennys driftige ægteemand har erhvervet en chokoladeforretning, som hun bestyrer.

Arrangementet sikrer den vordende forfatter mod de værste næringsssorger. Når han ikke hjælper med at passe butikken på den fine Karl Johan Gade i Kristiania, skriver han på sin roman om *Einar Elkær*. Som sit *alter ego* Ivar Lykke bringer han samtidigt føljetonromanen om *Ridder Tages Dødsridt* til sin afslutning, og endelig får han hul igennem til *Illustreret Tidende*.

Illustreret Tidende er et velrenommeret, oplysende familieugeblad, der med glæde læses af det dannede borgerskab. Bladet bringer i løbet af 1897 en håndfuld af Jensens særprægede historier fra Himmerland.

Himmerlandshistorierne er ulig noget det læsende publikum før har set. I 1898 udgiver Ernst Bojesen følgende 12 af Jensens historier under fællestitlen *Himmerlandsfolk*. Det bliver den første af i alt tre samlinger med himmerlandshistorier. Den slår Johannes V. Jensens forfatternavn fast. Det næste halve århundrede kan han gøre skribentvirksomhed til sin levevej.

"Det var det Forår jeg genfandt Begyndelsen og stødte på tilføjne Klæder under Støvet. Jeg slap gennem tynd Is og troede at jeg skulle synke, men nedenunder var der gammel Is, som jeg fik Fodfæste på. Mit Sind løsnede sig, jeg lagde mærke til al Ting."

(Pindsvinet, 1898)

[Jens Andersen tæskede sin Karl...]

Gamle Folk kan endnu huske Historien, den bliver altid fortalt ens og med de samme Enkeltheder

Der er en Dalstrækning oppe i Himmerland fra Vest til Øst. Åen bugter sig mageligt og omstændeligt ud og ind som en Orm, der kryber efter noget og vil have alting med. På begge Sider går Engdraget op i Brinker og Agerstrækninger; men Syd for er Landet højest, der er mager Jord med Lange Hedeåse og der ligger Landsbyen Gråbølle,

For to Menneskealdre siden havde Jens Andersen en Gård i Byen. Han var i al Hemmelighed en velstående Mand, skønt Gårdens Længer hang i Mønningerne og stak Ribbenene ovenud som Rakkerøg.

Jens Andersen tæskede sin Karl en Morgen, han var i ondt Lune

Karen, hans Datter, stod og blandede "Læwer" i et Kar, Lervællingen til at kline mellem Bindingsværket. Hun så op fra Siden en Gang imellem. Karlen dansede og skreg mindeligt for sig. Jens Andersen havde ham i Nakken og valkede ham med Egekæppen. Knøsen vred sig. Hans stumpe Ansigt skinnede af Gråd.

Lervællingen var tilpas. Karen stak sine bare Arme ned i den og begyndte at smække store Håndfulde mod Husvæggen...

[Vers af Jern, Rim i Stål og Sten...]

Johannes V. Jensen har en drøm om at blive journalist. Efter det forgæves tilløb i New York kommer chancen igen i 1898. Anledningen er den spansk-amerikanske krig, der udspiller sig på Cuba og Filippinerne.

Henrik Cavling, der er redaktør avisen Politiken, sender Jensen til Spanien. Herfra skal han rapportere om den spanske befolknings reaktion på slagmarkens begivenheder.

I en række artikler skildrer Jensen den spanske folkesjæl, som han oplever den ved tyrefægtninger og på togrejser. De aktuelle reportager har store litterære kvaliteter. Jensen formår samtidigt at skrive sine iagttagelser ind i Det moderne Gennembruds kulturkamp mellem konservative og fonyende kræfter.

Avislæserne lærer Johannes V. Jensen at kende som fremskridtsvenlig og teknikbegeistret. I foråret 1900 engagerer avisen Social Demokraten ham til at skrive hjem fra den store verdensudstilling i Paris. Her skriver han begejstret om de nye rullende fortove og det store pariserhjul, der rejser sig som et vartegn over det kolossale udstillingsområde. Jensens begejstring er nærmest religiøs. Fremskridtet er en sag værd at kæmpe for:

"Hør hvor denne By, hvor den vældige By dernede synger! Det er Vers af Jern, Rim i Staal og Sten, det er Rytmer mod Himlen. Naturkræfterne digter... en Spøg er bygget nihundrede Fod op i Luften.

Denne Udstilling bevæger Sindet som en vild Musik, en Harmoni, alle Folkeslags Enighed trods alt.

Det tyvende Aarhundrede suser over Hovedet. Jeg bekender mig til Virkeligheden, jeg bekender."

(Det vandrende Fortov. Det store Hjul, 1900)

[Hvor Montmartre ligger vidunderligt...]

Glastagene på Marsmarkens Udstillingshaller strakte sig som en glittet Ismark. En Kaserne åbnede sig nede i Byen, blottede hele sin Excerserplads, hvor små Rekruter i forkortning øvede Etmarch seks og seks sammen. Montmartrehøjen lå langt borte som en mægtig Skruning af Huse, som en Pukkel, der en Gang skød sig i Højden under Presset af Byens Pladsnød. Mod Syd bredte Kæmpebyen sig i en Blænding under Middagssolen. Tågestøvet brødes af snehvide Glimt. Langt ude lå Montrouge. Og til sidst var der Tågens Ring om Byen, anelser af Skovrygge og Højder vidt ude...

Nu er Waggonen højest oppe. Hvor Montmartre ligger vidunderligt. Der falder netop fuld Sol på denne Brådsø af Huse med Sacre Coeurs hvide Skum paa Toppen . . . leve dette Hav! Et brændende ønske for Byen og dens Bevægelse, for det Evige i den Uro, der skyller gennem Gaderne! En Lovsang for dem, der syngende svømmer ovenpå, og for dem, der sukker og går tilbunds!

DET STORE HJUL 1900

[Tusinde Miles Tomhed...]

Hen over året 1899 må Johannes V. Jensens forfatterambitioner vige for værnepligten. Efterfølgende går han i frivilligt eksil i Farsø. På sit gamle værelse i barndomshjemmet begynder han arbejdet på en historisk roman fra Christian II's tid: *Kongens Fald*.

Renæssancen er på mode blandt 1890ernes intellektuelle og fritænkere. De tiltales af periodens individualisme og opgør med kirkelige tankegange. Her lever tanken om stormennesket, éneren, der hæver sig over mængden.

For Johannes V. Jensen bliver romanen *Kongens Fald* et inddirekte opgør med den smålige danske provinsialisme og det, i hans øjne, satte kulturradikale miljø omkring Georg Brandes. Jensen kunne ønske sig, at en ung generation af kunstnere kunne samles om et mere folkeligt, livsnært projekt.

Således på kant med toneangivende anmeldere og forlæggere - og snart også med familien, der ikke billiger hans fortsatte, og i deres øjne, usædelige forhold til Jenny Andersen, er Jensen trængt fra flere sider.

En flugt og en ét år lang jordomrejse bringer ham ud af det personlige og kunstneriske dødvande, men det er en anden historie...

Den blå Nat er så stille. Jeg ligger søvnløs.

Stilheden vider sig og klinger.

Det er Lyden af tusinde Miles Tomhed.

*Det er Rummets Monologer, hvis Ringe mødes med
Tidens tonløse Cirkler.*

(Inter-ferens 1901)

[Mere brun end alt andet brunt i Verden...]

Blodet lå i en stor brun Pøl, der smeltede sig ned i Sneen, den blegrøde Fråde frøs snart til Is. For hvert Snit af Kniven vældede en Farve ud af den dampende Hestekrop, Kødet spillede i dejlige blå og røde Farver. Og se Trævlerne blev ved at røre sig, fare sammen og skælve mod Frostluften, de overskårne Muskler krympede sig som Orme i den svirpende Ild. Det lange Luftrør kom for en Dag, Kindtænderne lå synlige som fire Linjer mystiske Bogstaver. Der kom en fin lyserød Hinde frem, den var mønstret med mangfoldige blå Årer som et flodrigt Land set højt oppe fra. Da Brystet blev åbnet var det ligesom en Hule; store hvidblå Hinder hang ned, brunt og sort Blod kom ud af små Huller i de årede Vægge, det gule Fedt stod fra Loft til Gulv i langelige og drivende Klaser. Leveren var mere brun end alt andet brunt i Verden. Milten kom til syne blå og skimlet som Natten og Mælkevejen. Og der var mange flere skære Farver, blå og grønne Indvolde. Teglstensgule og okkerrøde Dele.

Alle Østerlands frodige og rå farver; gult som Ægyptens Sand, turkisblåt som Himlen over Eufrat og Tigris; alle Ori-entens og Indiens ublu Farver blomstrede ud i Sneen under Rakkerens skidne Kniv.

FORÅRETS DØD 1899